

Institute of Economic Research Working Papers

No. 82/2015

**Zróżnicowanie bezrobocia osób będących w
szczególnej sytuacji na rynku pracy na przykładzie
polskich województw**

Anna Murawska

The paper submitted to

**VIIIth INTERNATIONAL CONFERENCE ON APPLIED
ECONOMICS
CONTEMPORARY ISSUES IN ECONOMY
under the title
MARKET OR GOVERNMENT?**

Institute of Economic Research and Polish Economic Society Branch
in Toruń

18-19 June 18-19, 2015, Toruń, Poland

Toruń, Poland 2015

© Copyright: Creative Commons Attribution 3.0 License

Anna Murawska
anna.murawska@utp.edu.pl
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy Wydział Zarządzania
Katedra Ekonomii i Prawa Gospodarczego

Zróźnicowanie bezrobocia osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy na przykładzie polskich województw

JEL Classification: *D12, d14, I31, J21, J64*

Keywords: *rynek pracy, stopa bezrobocia, bezrobotny, uwarunkowania, poziom życia, województwa*

Abstract: Poziom bezrobocia w regionie oraz aktywność ekonomiczną na rynku pracy uznaje się z jedne z najważniejszych uwarunkowań poziomu życia ludności. Celem artykułu była ocena regionalnego zróźnicowania wskaźników charakteryzujących sytuację na rynku pracy w zależności od wybranych cech społecznych i demograficznych osób bezrobotnych. Do realizacji założonego celu wykorzystano najnowsze informacje pochodzące ze źródeł wtórnych, głównie z roczników statystycznych oraz innych materiałów źródłowych. Analizie poddano ogólne dane dotyczące Polski oraz szesnaście województw. Do oceny regionalnych różnic i zachodzących relacji wykorzystano podstawowe mierniki i wskaźniki, mające postać ocen liczbowych. Obliczono współczynniki natężenia, struktury, zmienności oraz korelacji. Zróźnicowanie poziomu bezrobocia w polskich województwach uzależnione jest od takich cech jak miejsce zamieszkania, wiek, płeć i wykształcenie bezrobotnych, a także długość zatrudnienia czy czas pozostawania bez pracy. W województwach o korzystnej sytuacji na rynku pracy ludność tam zamieszkała ma istotnie wyższe dochody i zarazem poziom życia.

Wprowadzenie

Rynek pracy jest jednym z najważniejszych czynników wytwórczych, gdzie przedmiotem wymiany są usługi świadczone przez członków społeczeństwa. Praca jest elementem wzrostu gospodarczego oraz źródłem dochodu narodowego, który potem jest przeznaczany do zbiorowej i indywidualnej konsumpcji (Podolski i Turnowiecki, 2001, s. 85). Jednym z istotnych aspektów analizowanych na rynku pracy jest poziom bezrobocia. Bezrobocie jest złożonym i dynamicznym zjawiskiem gospodarki rynkowej, generowanym przez wiele czynników o różnym stopniu trwałości działania. Bezrobocie jest jednocześnie i problemem ekonomicznym i kwestią społeczną, a świadomość tej jedności powinna

stanowiąc ważną przesłankę metodologiczną podejmowanych badań (K. Młonek 2006, s. 93).

Wcześniejsze badania wykazują, iż bezrobocie jest zróżnicowane regionalnie (m. in. M. Nasiłowski 2007, s. 329, W. Ratyński 2003, s. 103). Z reguły jest większe na obszarach peryferyjnych wielkich miast, w rejonach słabo rozwiniętych, na obszarach poddanych restrukturyzacji w przemyśle surowcowych i przetwórczych. Z kolei brak miejsc pracy, złe warunki życia i środowiska, bieda i izolacja prowadzą do obniżenia poziomu życia, pojawienia się sytuacji niemożności zaspokojenia podstawowych potrzeb, utraty własnej wartości czy zagrożenia poczucia bezpieczeństwa.

W ramach polityki społecznej problemy związane z rynkiem pracy, aktywnością zawodową i poziomem bezrobocia powinny być jednym z ważniejszych działań, a znajomość tendencji i podstawowych wyznaczników i uwarunkowań sytuacji na rynku pracy powinny ułatwiać podejmowanie decyzji dotyczących założeń polityki ekonomicznej i społecznej zapewniającej dobrobyt i zrównoważony poziom życia (Gutkowska i Murawska, 2010, s 71).

Metoda badań

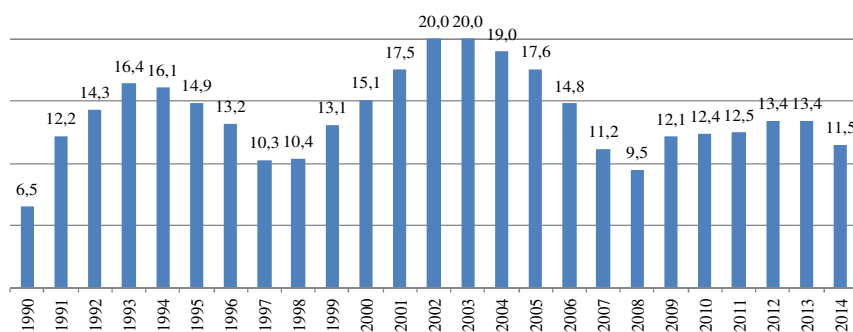
Celem pracy było przedstawienie regionalnego zróżnicowania poziomu bezrobocia w Polsce i w szesnastu województwach. Przedstawiono również zróżnicowanie poziomu bezrobocia w zależności od wybranych cech społeczno-demograficznych ludności, takich jak miejsce zamieszkania, płeć, wiek, wykształcenie, staż pracy czy długość pozostawania bez pracy bezrobotnych. Dodatkowo starano się wykazać czy zachodzą relacje pomiędzy wskaźnikami opisującymi poziom bezrobocia i poziom życia. Za miarę poziomu życia przyjęto wartość przeciętnych miesięcznych dochodów przypadających na jednego członka gospodarstwa domowego. Do realizacji założonego celu wykorzystano najnowsze informacje pochodzące ze źródeł wtórnych, głównie z badań budżetów gospodarstw domowych, roczników statystycznych oraz innych materiałów źródłowych. Analizie poddano szesnaście województw w Polsce. Do oceny regionalnych różnic, zachodzących relacji oraz zależności wykorzystano podstawowe mierniki i wskaźniki, mające postać ocen liczbowych. Obliczono współczynniki natężenia, struktury, zmienności oraz korelacji. Analizę przeprowadzono bazując na danych z lat 2010-2013.

Poziom bezrobocia osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w Polsce

Jednym z najbardziej widocznych niepożądanych zjawisk, jakie pojawiły się w Polsce w okresie rozwoju gospodarki rynkowej po 1990

roku był nie tylko wzrost przeciętnego poziomu cen i dóbr konsumpcyjnych, ale przede wszystkim masowe bezrobocie.

Podstawową miarą bezrobocia jest jego stopa. Stopa bezrobocia jest to odsetek niezatrudnionej siły roboczej w stosunku do ogólnej liczby ludzi zdolnych do pracy. Skala występowania bezrobocia jest zmienna w czasie i w przestrzeni regionalnej (M. Nasiłowski 2007, s. 322). Potwierdzają to dane statystyczne dotyczące stopy bezrobocia w latach 1990-2014 w Polsce (rys. 1).

Rysunek 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego w % w latach 1990-2014 w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2014,4,1.html> (dostęp 6.02.2015 r.), dane MPiPS.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce podczas gdy w 1990 r. wynosiła 6,5%, to w 1994 i 1995 przekroczyła 16%. Jego skala była tym bardziej szokująca, gdyż przed 1990 rokiem bezrobocie praktycznie nie istniało. Było wręcz odwrotnie – występowała nadwyżka popytu na pracę nad podażą pracy. Transformacja szybko ujawniła fikcyjny charakter tej sytuacji (W. Ratyński, 2003, s. 60). W kolejnych latach dzięki odpowiednim działaniom i sprawności mechanizmu rynkowego bezrobocie zaczęło spadać, aby w 1997 i 1998 r. osiągnąć poziom 10%. Niestety w kolejnym pięcioleciu, na skutek prowadzonej restrukturyzacji w przedsiębiorstwach (1998-2003) stopa bezrobocia dynamicznie wzrastała, aby osiągnąć najwyższy w całym analizowanym okresie poziom 20%.

W 2004 r. Polska wstąpiła do Unii Europejskiej i od tego czasu sytuacja na rynku pracy poprawiła się. Najniższą stopę bezrobocia rejestrowanego odnotowano na poziomie 9,5% w 2008 r. Niestety kryzys gospodarczy wywołany w Stanach Zjednoczonych w 2007 r. odbił się echem w całej Europie i dotarł również do Polski, w związku z czym od 2009 r. liczba bezrobotnych zaczęła wzrastać. W ostatnich latach gospodarka polska

ustabilizowała się. W 2014 r. stopa bezrobocia obniżyła się w porównaniu do poprzednich dwóch lat o 2 pkt. proc. i jest na poziomie 11,5% (rys. 1).

Poziom bezrobocia na poziomie krajów, regionów, województw, powiatów czy gmin jest zróżnicowany, zwłaszcza różni się w zależności od cech społeczno-demograficznych osób bezrobotnych. Artykuł 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy wyróżnia osoby uznane za będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Tym samym do tych osób powinny być skierowane różnego rodzaju działania mające na celu ich aktywizację.

Do osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy w 2013 r. zaliczało się bezrobotnych: długotrwale, do 25 roku życia, powyżej 50 roku życia, kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka, bez kwalifikacji zawodowych, bez doświadczenia zawodowego, bez wykształcenia średniego, samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18 roku życia, którzy po odbyciu kary pozbawienia wolności nie podjęli zatrudnienia, niepełnosprawnych, po zakończeniu realizacji kontraktu socjalnego (Terytorialne zróżnicowanie... 2013, s.5).

Udział bezrobotnych będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w % ogółu bezrobotnych w latach 2010-2013 utrzymuje się na podobnym poziomie. Największy udział wśród bezrobotnych stanowią osoby nieposiadające prawa do zasiłku (w 2013 r. – 86,2%), długotrwale bezrobotne (53,7%), kobiety (51%), osoby mieszkające na wsi (38,9%), bez kwalifikacji zawodowych (29,9%) oraz dotychczas niepracujące (18,2%). Wśród bezrobotnych w szczególnej sytuacji na rynku pracy znajdują się też absolwenci (5,6%), zwolnieni z przyczyn zakładów pracy (5,3%), niepełnosprawni (5,4%) oraz osoby samotnie wychowujące co najmniej jedno dziecko w wieku 18 lat i mniej (9,4%) (tab. 1).

Tabela 1. Bezrobotni zarejestrowani będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy w % ogółu bezrobotnych w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Kobiety	51,9	53,5	51,3	51,0
Dotychczas niepracujący	20,7	19,9	18,6	18,2
W tym absolwenci	6,3	6,2	5,9	5,6
W tym szkoły wyższej (do 27 lat)	1,8	1,7	1,5	1,4
Bez kwalifikacji zawodowych	26,4	29,8	29,2	29,9
Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładów pracy	3,1	3,0	4,1	5,3
Długotrwale bezrobotni	46,4	50,3	50,2	53,7
Nieposiadający prawa do zasiłku	83,3	83,5	83,2	86,2
Samotnie wychowujący co najmniej jedno dziecko w wieku 18 lat i mniej	8,0	8,6	8,8	9,4

Mieszkający na wsi	43,8	37,7	43,9	38,9*
Niepełnosprawni	5,1	5,3	5,2	5,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznika statystycznego pracy 2012, GUS, Warszawa, 2014, s. 171; Rocznika statystycznego RP, GUS, Warszawa, 2014, s. 252.

Tabela 2. Bezrobotni zarejestrowani według wieku i wykształcenia w % ogółu bezrobotnych w latach 2010-2013

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
Wiek				
24 lata i mniej	21,9	21,0	19,9	18,6
25-34	29,2	29,3	29,4	28,4
35-44	18,4	18,8	19,6	20,2
45-54	20,3	19,4	18,7	18,7
55 lat i więcej	10,2	11,4	12,5	14,1
Wykształcenie				
Wyższe	10,5	11,4	11,7	12,0
Policealne i średnie zawodowe	22,0	22,2	22,1	22,1
Średnie ogólnokształcące	10,9	10,8	10,6	10,6
Zasadnicze zawodowe	28,5	28,0	28,3	28,1
Gimnazjalne i niższe	28,2	27,5	27,3	27,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rocznika statystycznego pracy 2012, GUS, Warszawa, 2014, s. 174; Rocznika statystycznego RP, GUS, Warszawa, 2014, s. 254.

Ilość bezrobotnych różni się również w zależności od takich cech społeczno-demograficznych, jak wiek i wykształcenie osób nieposiadających pracy oraz stażu pracy i czasu pozostawiania bez pracy. I tak największy udział wśród zarejestrowanych bezrobotnych stanowią osoby w wieku 25-34 lata, (28,4%), najmniejszy osoby w wieku 24 lata i mniej (18,6%) oraz 55 lat i więcej (14,1%). Przy czym w porównaniu do 2010 r. wzrósł udział osób bezrobotnych w wieku 35-44 lata i 55 lat i więcej, a obniżył się w wieku 24 lata i mniej, 25-34 lata oraz 45-54 lata. Wśród bezrobotnych najwięcej jest osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym (w 2013 r. 28,1%) oraz gimnazjalnym i niższym (27,3%), z kolei najmniej z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (10,6%) oraz wyższym (12,0%). W porównaniu do 2010 r. wzrósł udział bezrobotnych z wykształceniem wyższym, a pozostałym utrzymuje się na podobnym poziomie (tab. 2).

Tabela 3. Bezrobotni zarejestrowani według czasu pozostawiania bez pracy oraz stażu pracy w % ogółu bezrobotnych w latach 2010-2013 w Polsce

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013
------------------	------	------	------	------

Według czasu pozostawania bez pracy				
3 miesiące i mniej	34,2	29,0	29,3	26,0
3-6 mies.	18,3	17,5	17,2	16,8
6-12 mies.	18,4	18,9	18,0	18,9
12-24 mies.	17,1	19,3	17,6	18,4
pow. 24 mies.	12,0	15,3	17,8	19,9
Według stażu pracy				
Bez stażu pracy	20,7	19,9	18,6	18,2
1 rok i mniej	15,1	15,5	15,4	15,9
1-5 lat	22,3	22,5	22,9	22,1
5-10 lat	13,3	13,5	14,1	14,2
10-20 lat	14,8	14,7	14,8	15,0
20-30 lat	10,6	10,5	10,4	10,6
powyżej 30 lat	3,2	3,4	3,9	3,9

Zródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika statystycznego pracy 2012, GUS, Warszawa, 2014, s. 175; Rocznika statystycznego RP, GUS, Warszawa, 2014, s. 254.

W 2013 r. najwięcej było bezrobotnych, którzy pozostają bez pracy 3 miesiące i mniej (26,0%), a najmniej 3-6 miesięcy (16,8%). W porównaniu z 2010 r. dynamicznie obniżył się udział bezrobotnych zarejestrowanych do 3 miesięcy, jednak niepokojący jest fakt, iż wzrasta udział bezrobotnych pozostających bez pracy 12-24 miesiące oraz powyżej 24 miesięcy. Z kolei analizując staż pracy można zaobserwować, iż najwięcej wśród bezrobotnych jest osób, którzy przepracowali od 1 do 5 lat (22,15%), a najmniej powyżej 30 lat (3,9%). Przy czym w porównaniu do 2010 roku coraz mniejszy jest udział bezrobotnych bez stażu pracy, a coraz większy ze stażem 5-10 lat (tab. 3).

Zróznicowanie poziomu bezrobocia osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy według województw (NUTS 2)

Wskaźnik bezrobocia rejestrowanego (według danych pochodzących z Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej) z uwagi na różnice metodologiczne pozostaje wyższy niż w rozumieniu BAEL (Badanie Aktywności Ekonomicznej Ludności), ale również jego wartość na przestrzeni lat znacząco się zmniejszyła.

Zróznicowanie stopy bezrobocia rejestrowanego (według danych MPiPS) pomiędzy województwami jest wyższe, aniżeli według BAEL (odpowiednio $V_s=21,2\%$ i $V_s=15,1\%$). Stopa bezrobocia rejestrowanego zarówno ogółem, jak i długotrwałego w 2013 r. była najwyższa w województwie warmińsko mazurskim (odpowiednio 21,6% oraz 11,8%), a

najniższa w województwie wielkopolskim (9,6% i 4,5%). Z kolei według BAEL poziom bezrobocia oprócz tego, że wykazuje się mniejszym zróżnicowaniem międzyregionalnym, to również inaczej się plasują województwa o najniższych i najwyższych wartościach. I tak najniższe bezrobocie w 2013 r. było w województwie mazowieckim (ogółem–8,0%, kobiety–8,2%, miasta–7,1%, a najwyższe w województwie podkarpackim (ogółem–14,3%, kobiety–14,3%, miasta–15,2%). Z kolei na wsiach według BAEL najwięcej osób bezrobotnych było w województwie podkarpackim (13,9%), najmniej w podlaskim (6,6%) (tab. 4).

Liczba bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy w poszczególnych województwach jest istotnie zróżnicowana. Potwierdzają tę tezę obliczone współczynniki zmienności V_s dla 16-stu województw. Największe zróżnicowanie występuje wśród bezrobotnych samotnie wychowujących co najmniej jedno dziecko do 18–stego roku życia ($V_s=28,3\%$), bez stażu pracy ($V_s=23,2\%$), niepełnosprawnych ($V_s=23,0\%$), z wykształceniem wyższym ($V_s=19,4\%$), w wieku 55 lat i więcej ($V_s=16,8\%$) oraz z wykształceniem gimnazjalnym i niższym ($V_s=16,0\%$) (tab. 5).

Do osób najsilniej dotkniętych bezrobociem należą ludzie młodzi w wieku do 24 lat. Stanowili oni w 2013 r. 18,6% ogółu bezrobotnych, przy czym największe bezrobocie ludzi młodych występuje w województwie małopolskim (23,4% ogółu bezrobotnych), a najmniejsze w kujawsko-pomorskim (15,0%). Bezrobotna młodzież to nie tylko osoby zwalniane lub zwalnijące się z pracy, lecz również absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych. Ta kategoria bezrobotnych jest szczególnie silnie dotknięta skutkami pozostawania bez pracy.

Tabela 4. Stopa bezrobocia w % w 2013 r. według województw w Polsce

Wyszczególnienie	Stopa bezrobocia w %					
	Rejestrowanego wg danych MPiPS		Wg BAEL			
	Ogółem	Długo-trwałego	Ogółem	Z ogółem		
				Kobiety	Miasta	Wieś
Polska	13,4	7,2	10,3	11,1	10,3	10,4
Dolnośląskie	13,1	6,7	11,3	12,2	11,2	11,8
Kujawsko-pomorskie	18,2	10,4	12,4	14,2	12,1	12,9
Lubelskie	14,4	8,5	10,3	10,6	11,7	9,1
Lubuskie	15,7	7,9	9,6	10,5	9,9	9
Łódzkie	14,1	7,8	11,1	11,7	12,1	9,4
Małopolskie	11,5	5,9	10,8	11,5	11,2	10,5

Mazowieckie	11,1	6,1	8	8,2	7,1	9,6
Opolskie	14,2	7,3	9,4	10,7	10,2	7,9
Podkarpackie	16,3	9,6	14,3	14,3	15,2	13,9
Podlaskie	15,1	8,7	9,9	10,2	11,9	6,6
Pomorskie	13,2	6,5	10,1	10,2	8,7	12,8
Śląskie	11,3	5,7	9,7	11,2	10,1	8,4
Świętokrzyskie	16,6	9,1	13	13,6	14,3	11,6
Warmińsko-mazurskie	21,6	11,8	11,4	12,2	11,4	11,8
Wielkopolskie	9,6	4,5	8,8	11,4	8,7	8,9
Zachodniopomorskie	18	9,6	10	9,6	8,5	13,2
V_s	21,2	24,8	15,1	14,5	19,4	20,6
<i>Min</i>	9,6	4,5	8	8,2	7,1	6,6
<i>Max</i>	21,6	11,8	14,3	14,3	15,2	13,9
<i>Korelacja (r_{xy}) z poziomem życia*</i>	-0,51*	-0,54*	-0,65*	-0,69*	-0,73*	-0,19

*korelacja pomiędzy stopą bezrobocia i poziomem życia opisanym za pomocą wskaźnika: przeciętne miesięczne dochody przypadające na 1 osobę w gospodarstwie domowym. *korelacja istotna na poziomie 0,05.

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika statystycznego województw 2014, GUS, Warszawa, 2014.

Do osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy należą też osoby powyżej 50-55 roku życia. Ich udział wśród bezrobotnych stanowił w 2013 roku 14,1%, przy czym najwyższy był w województwie kujawsko-pomorskim (18,2%), a najniższy w województwie podkarpackim (9,9%). W Polsce obserwuje się zjawisko starzenia się ludności. Wraz ze wzrostem średniego wieku populacji obserwuje się zwiększanie udziału osób w wieku ponad 50 lat w populacji Polski. W roku 2002 udział w ogóle populacji osób w wieku ponad 50 lat wynosił 28% (Analiza sytuacji osób bezrobotnych... 2012), a w 2014 roku przekroczył 35%. Przyczyną regionalnego zróżnicowania bezrobocia osób starszych w Polsce może być zróżnicowanie struktury gospodarczej i demograficznej poszczególnych regionów. Często poziom aktywności zawodowej osób starszych zależy od specyfiki gospodarczej danego regionu, warunków pracy i zatrudnienia.

W szczególnej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby długotrwale bezrobotne¹. Bezrobocie długoterminowe zasługuje na szczególną uwagę,

¹ **Bezrobotny długotrwale**– bezrobotny pozostający w rejestrze powiatowego urzędu pracy łącznie przez okres ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Podstawa prawna: Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. <http://rynekpracy.org/x/310101> (dostęp:6.03.2015 r.)

ponieważ stwarza o wiele większe problemy społeczne niż bezrobocie krótkoterminowe. Ekonomiści uważają, że jego przyczyną są głównie strukturalne niedopasowania gospodarki do wymogów rynku, czyli ma ono charakter bezrobocia strukturalnego (W. Kozek 2007, s. 144). W 2013 r. udział takich osób wśród ogółu bezrobotnych ogółem w Polsce stanowił 53,7%, przy czym najgorsza sytuacja występuje w województwie lubelskim (59,4%), najkorzystniejsza w województwie wielkopolskim (47,1%). Długotrwałe bezrobocie uważa się za chorobę społeczną i jest przedmiotem troski państwa, władz lokalnych i instytucji społecznych. Dodatkowo utrzymywanie bezrobotnych pochłania ogromne środki państwa.

Problemem na rynku pracy jest również duży udział wśród bezrobotnych osób bez kwalifikacji zawodowych. Udział takich osób w Polsce w 2013 r. wyniósł prawie 30%, najwięcej w województwie kujawsko-pomorskim (34,0%), najmniej w małopolskim (23,7%). Szczególną kategorię bezrobotnych na polskim rynku pracy stanowią osoby bez stażu pracy, są to najczęściej absolwenci szkół zawodowych, średnich i wyższych. Udział takich osób wśród ogółu bezrobotnych wynosi 18,2% średnio w Polsce, najwięcej w województwie lubelskim (27,8%), najmniej w województwie dolnośląskim (13,1%).

Warto również podkreślić, że bezrobocie dotyka głównie osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i podstawowym. Najwięcej osób bezrobotnych o wykształceniu zasadniczym zawodowym występuje w województwie wielkopolskim (31,4%), a z gimnazjalnym i podstawowym w województwie zachodniopomorskim (33,8%) (tab. 5).

Tabela 5. Zróżnicowanie bezrobocia w zależności od wybranych cech według województw w Polsce w 2013 r.

Wyszczególnienie		Wartość		V_s w %	r_{xy} *	
		Polska	Województwa			
			Min			Max
według wybranych cech	W wieku 24 lata i mniej	18,6	15,0 (kujawsko-pomorskie)	23,4 (małopolskie)	12,7	-0,48
	W wieku 55 lat i więcej	14,1	9,9 (podkarpackie)	18,2 (kujawsko-pomorskie)	16,8	0,57*
	Długotrwałe bezrobotni	53,7	47,1 (wielkopolskie)	59,4 (lubelskie)	6,9	-0,29
	Bez kwalifikacji zawodowych	29,9	23,7 (małopolskie)	34,0 (kujawsko-	10,2	0,50*

				pomorskie)		
Samotnie wychowujący co najmniej 1 dziecko do 18 r.ż.	9,4	5,4 (podkarpackie)	14,0 (zachodniopomorskie)	28,3	0,12	
Niepełnosprawni	5,4	3,7 (mazowieckie)	8,0 (lubuskie)	23,0	0,09	
Bez stażu pracy	18,2	13,1 (dolnośląskie)	27,8 (lubelskie)	23,2	-0,30	
Ze stażem pracy 20-30 lat	10,6	7,2 (lubelskie)	12,7 (dolnośląskie)	15,1	0,45	
Wykształcenie	Wyższe	12,0	7,9 (kujawsko-pomorskie)	15,2 (lubelskie)	19,4	0,03
	Średnie zawodowe	22,1	18,6 (zachodniopomorskie)	25,3 (podkarpackie)	10,0	-0,24
	Ogólnokształcące	10,6	9,2 (śląskie)	12,0 (lubelskie)	9,0	0,15
	Zasadnicze zawodowe	28,1	24,1 (podlaskie)	31,4 (wielkopolskie)	8,0	-0,32
	Gimnazjalne i niższe	27,3	20,4 (podkarpackie)	33,8 (zachodniopomorskie)	16,0	0,24

* korelacja pomiędzy bezrobociem, opisanym za pomocą wskaźników: bezrobotni zarejestrowani w % ogółu bezrobotnych według wybranych cech i poziomem życia opisanym za pomocą wskaźnika: przeciętne miesięczne dochody przypadające na 1 osobę w gospodarstwie domowym.

Źródło: obliczenia własne na podstawie Rocznika statystycznego województw 2014, GUS, Warszawa, 2014.

Posiadanie pracy jest źródłem otrzymywania regularnych wynagrodzeń pieniężnych, w konsekwencji uzyskiwania dochodów i przeznaczania ich na codzienne wydatki na dobra i usługi konsumpcyjne. Brak regularnych dochodów przekłada się na obniżenie poziomu i jakości życia, zdrowia fizycznego i psychicznego ludzi.

Pomiędzy poziomem bezrobocia a poziomem życia (uzyskiwanymi przeciętnymi miesięcznymi dochodami w przeliczeniu na jednego członka gospodarstwa domowego) ludzi żyjących w poszczególnych województwach w Polsce występuje istotny związek (tab. 4, tab. 5). I tak występuje istotna ujemna zależność korelacyjna pomiędzy poziomem życia, a stopą bezrobocia rejestrowanego ogółem, długotrwałego, stopą bezrobocia według BAEL ogółem, kobiet oraz w miastach. Zatem w regionach o wysokim bezrobociu ogółem, bezrobociu kobiet i bezrobociu w miastach występuje niższy poziom życia ludzi tam zamieszkałych.

Wnioski

Bezrobocie w Polsce jest ważnym zagadnieniem społecznym, a jego istnienie wywołuje wiele negatywnych skutków, ogranicza dochody państwa, przyczynia się do zmniejszenia poziomu życia, jakości życia, poziomu konsumpcji, wywołuje napięcia i niepokoje społeczne oraz zachowania patologiczne.

Poziom bezrobocia w ostatnim dwudziestoleciu ulegał istotnym wahaniom, jednak od 2010 roku utrzymuje się na poziomie 11-13%. Brak możliwości zatrudnienia pociąga za sobą określone konsekwencje w postaci zagrożenia utraty innych wartości. Szczególną uwagę władze i instytucje społeczne powinny zwrócić na osoby znajdujące się w specyficznej sytuacji na rynku pracy, a mianowicie osoby młode oraz w wieku 50+, kobiety, dotychczas niepracujących i bez stażu pracy, długotrwale bezrobotnych, czy mieszkających na wsi. Bezrobocie osób w Polsce o takich cechach społecznych i demograficznych jest wysokie i istotnie regionalnie zróżnicowane.

Władze publiczne powinny podejmować skuteczne decyzje dotyczące pomocy osobom bezrobotnym. Niezbędna do tego jest znajomość danych liczbowych uwzględniających udział bezrobotnych o określonych cechach, tendencji zachodzących w strukturze bezrobotnych oraz regionalne zróżnicowanie. Skuteczne rozwiązanie problemów występujących na rynku pracy jest istotnym zadaniem dla władz zarówno centralnych, jak i regionalnych, w szczególności biorąc pod uwagę fakt, iż poziom bezrobocia wykazuje istotny związek z poziomem życia ludności.

Bibliografia

- Analiza sytuacji osób bezrobotnych w wieku 50+ na podstawie danych statystycznych w ramach projektu PL Indywidualny koszyk świadczeń osób 50+ - model trójsektorowej współpracy w zakresie rynku pracy.* (2012). Lublin: BD Center. http://puplublin.pl/asynch/download/f_id/716 (dostęp: 6.03.2015 r.).
- Boguszewski, R., (2014). *Oceny sytuacji na rynku pracy i poczucie zagrożenia bezrobociem.* Komunikat z badań CBOS nr 43/2014. Warszawa: Centrum Badań Opinii Społecznej.
- Gutkowska, K., Murawska, A. (2011). *Sytuacja na rynku pracy a jakość życia ludności w Polsce.* Zarządzanie Publiczne 3(11)/2010, Zeszyty Naukowe Instytutu Spraw Publicznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kozek W. 2007. *Bezrobocie jako zjawisko społeczne.* [w:] *Wymiary życia społecznego. Polska na przelomie XX i XXI wieku, wydanie nowe.* Pod red. M. Marody. Wątrszwa; Wydawnictwo naukowe SCHOLAR.
- Młonek K., (2006). *Bezrobocie.* [w:] *Polityka społeczna,* pod red. A. Kurzynowskiego . Warszawa: SGH IGS.

Nasiłowski, M. (2007). *System rynkowy. Podstawy mikro- i makroekonomii*. Warszawa: Wydawnictwo Key Text.

Podoski, K., Turnowiecki, W. (2001). *Polityka społeczna*, Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Ratyński W. (2003). *Problemy i dylematy polityki społecznej w Polsce*, Tom 1. Warszawa: DIFIN.

Rocznik statystyczny pracy 2012 (2014). Warszawa: GUS Warszawa. <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-pracy-2012,7,3.html#> (dostęp: 6.02.2015 r.).

Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej 2014 (2014). Warszawa: GUS Warszawa. <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rzeczypospolitej-polskiej-2014,2,9.html> (dostęp: 10.02.2015 r.).

Rocznik statystyczny województw 2014 (2014). Warszawa: GUS Warszawa. <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-wojewodztw-2014,4,9.html> (dostęp: 10.02.2015 r.).

Stopa bezrobocia w latach 1990-2014. (2015). Warszawa: GUS Warszawa <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-w-latach-1990-2014,4,1.html> (dostęp 6.02.2015 r.).

Terytorialne zróżnicowanie bezrobocia w Polsce w 2013 roku (2014). Warszawa: MPiPS, DRP. <http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/erytorialnezrnicowanie-bezrobociaiwolsce/> (dostęp 6.02.2015 r.).